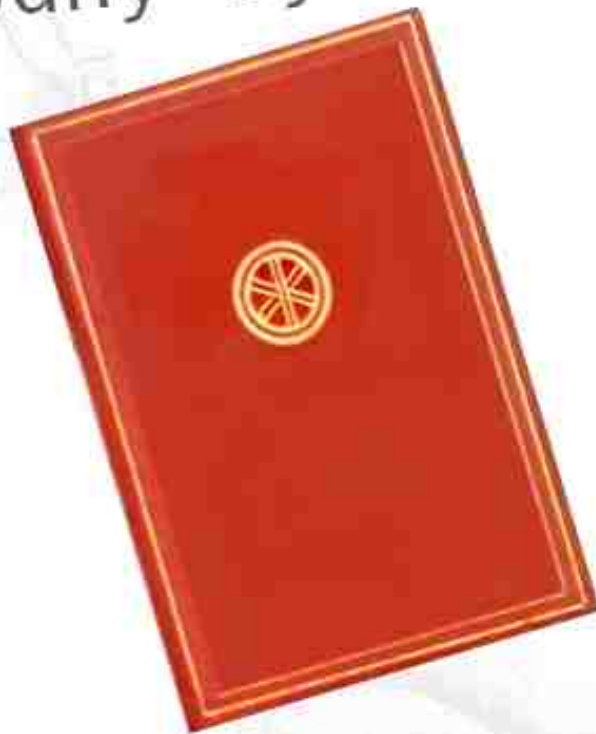

niewiar^{iar}ygodny symbol?

ADAM
JERZY
KOZŁO
WSKI

galeria
symboliczna

»List intencyjny« w sprawie symbolu Jota-Chi, monogramu Jezusa Chrystusa

Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II w rozdziale „Sztuka kościelna i sprzęty liturgiczne” p. 127 wskazuje: „artyści, którzy chcą służyć chwale bożej w Kościele świętym (...) niech zawsze pamiętają, że (...) chodzi tu o dzieła przeznaczone do (...) pouczenia wiernych” oraz p.129: „klerycy powinni poznać historię sztuki kościelnej i jej rozwój (...) aby umieli szanować (...) cenne zabytki Kościoła oraz dawać odpowiednie rady artystom podczas wykonywania przez nich dzieł sztuki”.

Gaudium et spes 82. poucza: „ci, którzy oddają się dziełu wychowania, zwłaszcza młodzieży, bądź uprawiają opinię publiczną, niech za swój pierwszy obowiązek poczynają sobie troskę o to, by umysły wszystkich przepajać duchem nowego pokojowego sposobu myślenia”. (wszystkie podkr. moje - ajk)

Zatem pracę niniejszą kieruję do kompetentnej kościelnej władzy terytorialnej, a za jej pośrednictwem do Komisji Liturgicznej oraz Komisji Sztuki Kościelnej Diecezji Warszawskiej zgodnie z uchwaloną na Soborze Watykańskim II Konstytucją *Sacrosanctum Concilium* pp. 44-46 w rozdz. I „Ogólne zasady odnowy i rozwoju liturgii” dział V. „Rozwój duszpasterstwa liturgicznego” 22. § 1 i § 2 oraz rozdział VII pp.122, 126 i 127.

mgr sztuki Adam Jerzy Kozłowski

Post scriptum.

Brak w *liturgii Kościoła* symbolu Jota-Chi - Jezus Chrystus. Święty znak, na mocy niezbadanych wyroków historii, ustępuje miejsca wojennemu Chi-rho. Xp - dziś odczytywane jako „Chrystus”, w starożytności to również „władza/wódz” oraz „wyrocznia”, jak to ukazują znane obiekty sztuki (San Vitale) i archeologii (cesarskie monety).

W 1700 lat od bitwy przy moście Mulwijskim w Rzymie z 28 października 312 roku, przypomnijmy sobie odsunięty wówczas na margines starożytny monogram Jezusa Chrystusa z inicjałów Jota-Chi.

Potrzeba decyzji *auctoritatis ecclesiasticae* w sprawie symbolu Jota-Chi - także rozpocząć «urzędowo», jednak pokładam tu także nadzieję w zwykłej wrażliwości artystycznej (por. *Evangelium Vitae* 27 →^{*)} s.69). Dla mnie, jako artysty, sprawa symbolu Jota-Chi, dotyczy w niemniejszym stopniu wrażliwości estetycznej. Etykę i estetykę łączy to, że obie kierują ku najwyższym wartościom zwanym „duchowymi”: do prawdy, dobra i piękna.** *ajk*

^{*)} —> strzałka wskazuje stronę w tej publikacji z danym fragmentem bądź jego omówienie lub ilustracje.

^{**} —> por. Józef Tischner *Etyka wartości i nadziei* [w:] *Wobec wartości* W Drodze, Poznań, *cum permissione auctoritatis ecclesiasticae* 1984, s.74

„Patrząc na ikony”

„symbolem doprowadzonym do ostatecznej abstrakcji będzie krzyżyk wykonany przez francuskie dzieci na katechizacji. W kolorze jasnego drzewa, oklejony był ścinkami błyszczącego papieru w różnych kolorach. Wyglądało to jak migotanie luźno rozsypanych kostek mozaiki. „W tym wieku dziecko jeszcze nie rozumie cierpiciecia, to przyjdzie później – brzmiał przeznaczony dla rodziców komentarz katechety – w tej chwili najważniejsze, aby odczuło, że krzyż to coś bliskiego, świętego i pięknego. Odczuje to, gdy wykona go rękami własnymi”. () Mówiąc „krzyż”, możemy myśleć o pewnym abstrakcyjnym znaku, powstałym z przecięcia pod kątem prostym dwu linii (czy odcinków), albo o krzyżu narzędziu męki Chrystusa. Również i w tym drugim znaczeniu krzyż może zostać uproszczony do dwu linii i nabrać znaczenia najszerzej symbolicznego. Niemniej „krzyż” w znaczeniu pierwowzoru jest symbolem starszym, prastarym, spotykanym jako symboliczny ornament we wszystkich kulturach i na wszystkich kontynentach”¹

„Żelazna różgą będziesz nimi rządzić” Król Wschodu stawiający nogę na głowie nieprzyjaciela (z asyryjskiej płaskorzeźby w Nemrod)²

Czy dzieci, a może też i dorośli, nie powinni z katechety dowiedzieć się też czegoś, nie mniej ważnego, o Zmartwychwstaniu i o tym, że Jezus jest Żydem i spełnia prorocstwo Starego Testamentu mówiące wyraźnie o Gwieździe z Jakuba?

¹ Aleksandra Oleńska-Frybesowa *Patrzeć na ikony* 1998, s. 5.

² „Sary Testament – Historia zbawienia, Editions du Dialogue, Paryż 1983 s. 267”

tekst i opracowanie graficzne: Adam Jerzy Kozłowski

redakcja: Joanna Wróblewska-Kujawska

niewiarogodny symbol?

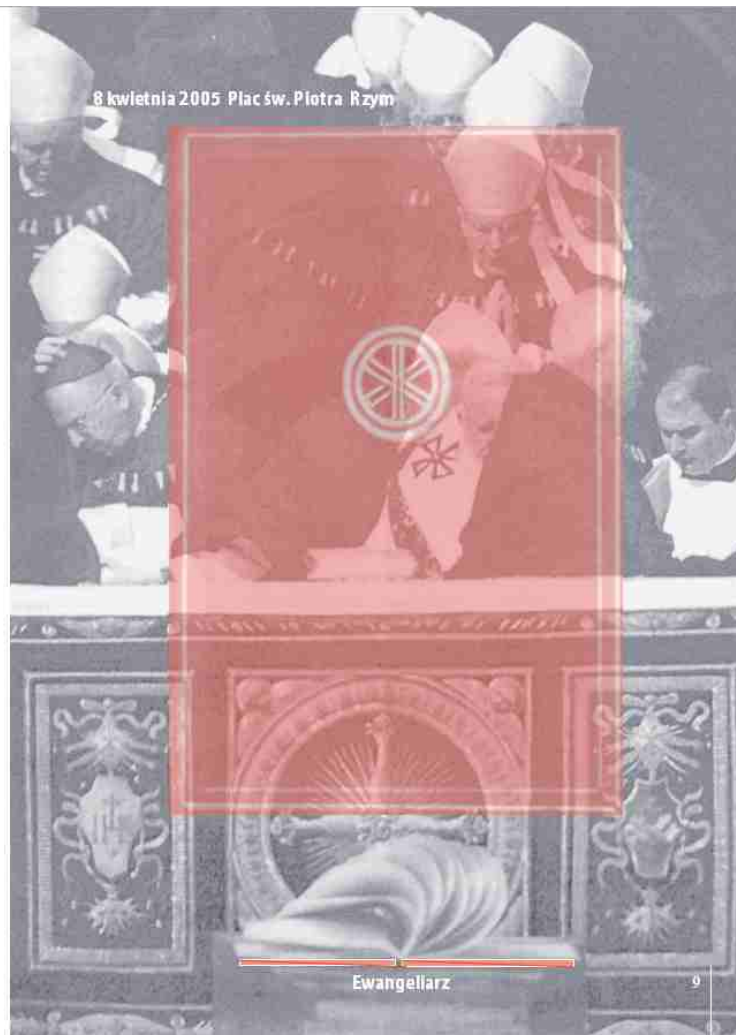
gwiazda Jakuba

- ⊗ Symbol liturgiczny JEZUSA CHRYSUSA i Jego Kościoła – grecki monogram I.X. (Jota-Chi) *ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ* — w kształcie żydowskiej gwiazdy Jakuba to symbol zastanawiający:
- praktycznie, w przeciągu 1700 lat, w liturgii Kościoła (nie tylko katolickiego) — zapomniany;
 - pojawia się nagle i to podczas transmitowanej na cały świat uroczystej ceremonii papieskiego pogrzebu. Pamiętamy Księgę Ewangeliarza z tym symbolem i to, jak zatrząskuje ją wiatr. Na oprawie widnieje Jota-Chi. Zatrzymuję się tu nad tym zastanawiającym zdarzeniem i analizuję zabytki sztuki sakralnej znane w historii sztuki oraz historię wczesnego chrześcijaństwa, czasów niedawnych oraz całkiem współczesnych. Maksyma „*messe suitor crepidam*”^{*} może wskazywać, że taka analiza to moje „*crepido*”.

Na Ewangeliarzu gwiazda Jakuba, (krzyż gwiazdzisty) I.X. (Jota-Chi) monogram *Iezusa Chrystusa* — bezspornie przedkonstantyński symbol Kościoła — bez cesarskiego *ih̄o. xp̄ laburum* od 312 roku sygnuje religię w wersji cesarskiej przez 1700 lat. Łatwo stwierdzić, że aż do dziś — mija właśnie rok 2012!

ih̄o
„niecał”
zmienia
gwiazde

^{*} łac. „pilnuj szewcze kopyta”

Nawet pobieżna analiza wykazuje, że bojowy znak *labarum* Xp (Chi-rho) z IV w. w niczym nie nawiązuje do pokojowego orędzia Ewangelii. Jest wręcz jego przeciwieństwem. Obserwujący chrześcijaństwo z zewnątrz Żydzi dostrzegają, że:

„W okresie przedkonstantyńskim chrześcijanie uważali się za pokojowych rozjemców... Później orędzie Jezusa było traktowane jako zespół przykazań ... dla mnichów. Od II wojny światowej wielu teologów katolickich podkreśla wagę powrotu do oryginalnego Jezusowego społecznego orędzia miłości () podział na okres przedkonstantyński i pokonstantyński. obraca się wokół spraw władzy.”³⁾ (podkr. moje-ajk)

³⁾ Geoffrey Wigoder *Nowy Testament i chrześcijaństwo w świetle myśli żydowsko-izraelskiej w: Żydzi i chrześcijaństwo w dialogu* NTK 1992 s.265

Zacznijmy od
Katechizmu

W sprawie symbolu Jezusa Chrystusa – Jota- Chi

— jako przedkonstantyńskiego znaku pierwszych chrześcijan udzielał mi cierpliwie porad poeta, ks. Jan Twardowski. Poza: „*pisz wyraźniej*” – podkreślał: – „*pisz o wojnie*”. Na moją prośbę napisał opinię o Jota-Chi.

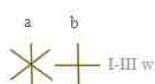
„*O ile wiem, znak ten znany był chrześcijanom z symboliki synagogalnej. Został w IV w., dokładnie w 312 roku, w związku z bitwą Konstantyna i jego wizją „w tym znaku zwyciężaj” zmieniony na znak wojenny, znany również przedtem, ale w duchu całkowicie niechrześcijańskim. Prawdziwy znak chrześcijan, głoszący pokój i miłość nieprzyjaciół zamieniono na znak agresywny i wojowniczy. Zachęcam do uważnego, bez podtekstów politycznych, przejrzania pracy malarza, którą sam przeczytałem z zainteresowaniem*”.

Katechizm Kościoła (KKK), w I rozdz. „Wyznanie wiary” stwierdza istnienie symbolu gwiazdy Jakuba. Ukazuje ją fresk z monogramem Jezusa Chrystusa I.X. Jota-Chi. (a) nałożonym na krzyż grecki (b).

Preferowane dziś znaki cesarza Konstantyna (c) i (d) to tradycja późniejsza — dopiero z IV w. Na wstępie sygnalizuję nadanie symboliki (c) i (d) przez cesarza Konstantyna oraz to, że najwcześniejszy znak (a) ginie nie przypadkowo. To zaginięcie jest efektem zmiany stosunku Kościoła do wojny oraz do Żydów w IV w.

W 1981 r. oglądałam mozaiki Rawenny i widzę monogram I.X. (Jota-Chi) gwiazdę (a) — * w miejscu *sacrum*, a chryzję Xp (Chi-rho) ✠ w miejscu *profanum*. Niepokoi mnie ten nacośnie uchwytny fakt osobliwej profanacji (czcigodny starożytny symbol sakralny gdzieś przepada). Nieco otuchy przynosi rok 2005, (w dekadę od polskiej edycji *Katechizmu*) Stołica Apostołówka demonstruje światu czysty znak gwiazdy I.X. miast panującego powszechnie Xp. Przyjmuję z ulgą, że problemem zaginionego symbolu I.X. zajmują się uczeni i Kościół.

Cóż się dzieje dalej? W 2006 roku miesięcznik o.o. Jezuitów *Sanktuarium* zamieszcza artykuł M. Garczyńskiego — *Zrozumieć mowę symboli chrześcijańskich*.

W katakumbowym znaku zachowano pierwotną relację gwiazdy (a) i krzyża (b) przez nałożenie jednego znaku na drugi

IV w. — dodanie „uszek” litery P — zmiana cesarska — zaciemnia pierwotną relację gwiazda — krzyż

Katechizm Kościoła Katolickiego- ilustracja do I rozdziału :

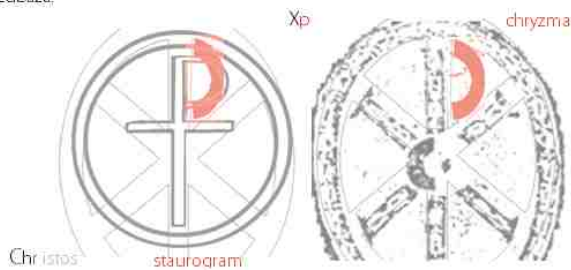
W Y Z N A N I E W I A R Y

Opis wyjaśnia: „Fragment fresku z pocz. III wieku, znajdującego się w katakumbach św. Priscylli w Rzymie; () Jest to jeden z najstarszych zabytków sztuki chrześcijańskiej. () Po lewej stronie widać ludzką postać, która wskazuje G w I a z d ę znajdującą się nad Dziewicą z Dzieciątkiem; prороk, prawdopodobnie Balaam, ogłasza: wschodzi G w I a z d a z J a k u b a (Lb 24, 17). Jest to symbol oczekiwania Starego Przymierza ()”⁴ /podkr. - ajk/

⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego* Palloctinum 1994 s.18

zmiana symboliki przez cesarza Konstantyna w II w.

„Chr.” (Chi-Rho) – w obu kształtach ukrywa prostą prawdę: krzyż i gwiazda to przedkonstantyńskie symbole Śmierci i Zmartwychwstania Mesjasza. Zmiana wprowadzona za Konstantyna w gwieździe i krzyżu chrześcijan nie rozjaśnia ich znaczenia i nie wzbogaca, ale wręcz przeciwnie — zaciemnia je i zubaża.

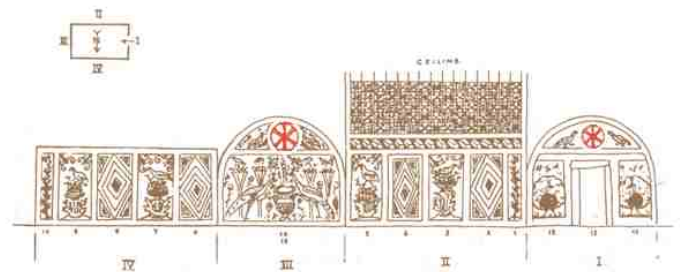
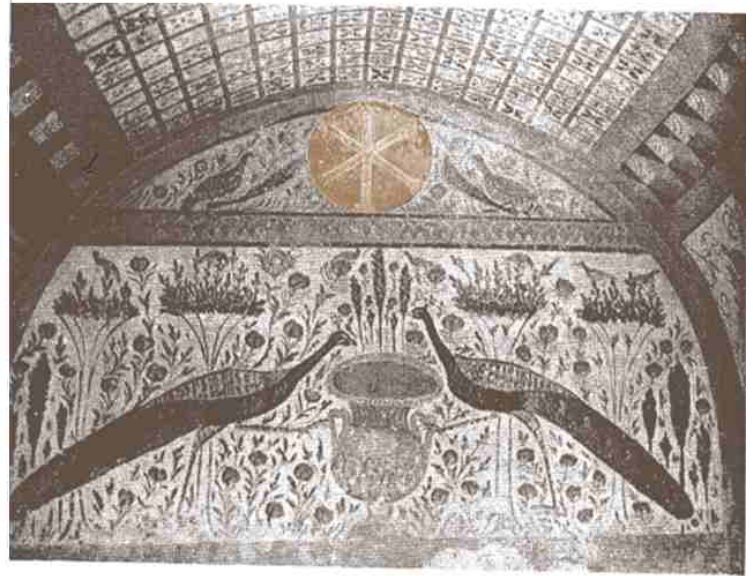

Gwiazda * symbol chrześcijan pochodzenia żydowskiego wiąże się z ideą p o k o j u ważną dla mesjanizmu żydowskiego: „...przekują miecze na lemiesz i nie będą sposobić się do wojny” - zapowiada prorok Izajasz. Na świecie wciąż wybuchają wojny (niestety często również pomiędzy narodami chrześcijańskimi — ostatnio prawosławna Serbia i katolicka Chorwacja). Żydzi więc nie uznają Jezusa Chrystusa za Mesjasza. Uznają jednak wiarę chrześcijan i nie uważają jej za idolatrię (*Dobru Emet*). Uważają tylko, że nie jest to ich wiara. Xp jest symbolem chrześcijaństwa, w którym „Grek” jest zdecydowanie ważniejszy od „Żyda”.

Chr. — to skrót. Dziś spotykane skróty dotyczące tytułu bądź sprawowanej funkcji: typu *dr, mgr, dyr.* podawane są przed personaliami. Skrót Xp pozbawiając osobę Mesjasza imienia niejako ją depersonalizuje: w Xp J o s e f inicjal Imienia *Jezus* (hebr.-aram. *Jeszua*) zastępuje gr. litera p i prawidłowy monogram zmienia się w bezosobową ligaturę. P - rho czyt. jak lac. „p” nie łączy z Imieniem *Jezus*. Więcej, w Biblii: »Et czyni zło.« (*Rdz 38,6-46,12*). Odrzucenie gwiazdy Jakuba gubi pierwotny, apostołski mesjanizm. W bojowych znakach ginie pokojowe orędzie i związek między nauczaniem św. Pawła o *Żydzie i Greku*. Ginią symbole gwiazdy i krzyża. Cesarz „nowelizuje” chrześcijaństwo: krzyż oraz gwiazdę Jakuba — monogram I.X. zmienia we własne, wojenne, labarum Xp.

pojawia się gwiazda Jakuba

jaki więc jest ten pierwotny znak ?

Dekoracja ściany naprzeciw wejścia w grobowcu w Iznik; niżej przerys tej dekoracji. Ilustracja w: „POCZĄTKI SZTUKI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ” prof. Barbary Filarskiej KUL s. 116–117.

Co współczesna nauka mówi o symbolach (na podstawie indeksów monografii: *Krzyż Chrystusa* — ks. prof. Stanisława Kobielusa i *Świat symboliki chrześcijańskiej* — s. Dorothei Ferstner OSB

tytuł	<i>Krzyż Chrystusa</i> 2000 r.	Świat symboliki chrześcijańskiej 1990 r.
hasło	Chrystus	Chrystus
	Basileus, Kyrios, /Władca, Król/, Najwyższy Wódz Wielkiej Mocy, ●Helios, Skarabeusz, Mocarz, Stołnice, Wojownik	wojownik, wojownik zwycięski
+	jako: — emulek o apotropajczym działaniu — grabina w zdobowaniu fortyfikacji, — labarum; — przetrzymanie zwycięstwo; trofeum; tropaeum; wóz triumfalny; jako znak: — królewskiego triumfu; — władzy; — wojownictwa; solarny symbol boga ●Anu, życia, s z e s t a c i o r e m i e n a y . wpisany w koło; ukryty: — monogram Chrystusa: ●✠, ryba — swastyka ☸	czteroramienny wpisany w koło, monogramatyczny (labarum); swastyka ☸: — klucz do raju, symbol szczęścia — miot Tora — znak ognia i słońca — chroni przed szatanem — w kulcie ●Atargatis symbol życia
+	krzyż	
→ *		
stołnice	- sprawiedliwości (Sol iustitiae) - typ Chrystusa	krzyż czteroramienny wpisany w koło, — swastyka ☸, skarabeusz, uskrzydłona tarcza słoneczna z węzłem Ureusem, wędrowka boga ●Szemesza po niebie
●Apollon	bóstwo jako Chrystus — adaptacja przez chrześcijaństwo pogańskiej konwencji	jako gryf— symbol dzielności rycerskiej, (łeczy w sobie siłę, czujność i wyściekłość) łwa, zdolność chwytania zdobyczy, szponami, przytrzymywanie jej i rozszarpywanie— zwycięstwo słońców nad bazyliskami wyobraża nadprzyrodzone siły ochrzczonego; opiekun ogniska domowego, ●Nemesis
●Helios	bóstwo j. w.	Chrystus jako prawdziwy Bóg ●stołnice, Sol iustitiae
labarum	królestwa godność Chrystusa	(tropaeum – trofeum)
gwiazda	znaki z połączenie gwiazdy i krzyża symbolizują potrójne dziewictwo Matki Bożej	znak Boga
Gwiazda Jakuba *	brak	brak

symbolika grecko-facjistsko-germańska

symbolika żydowska (biblijna)

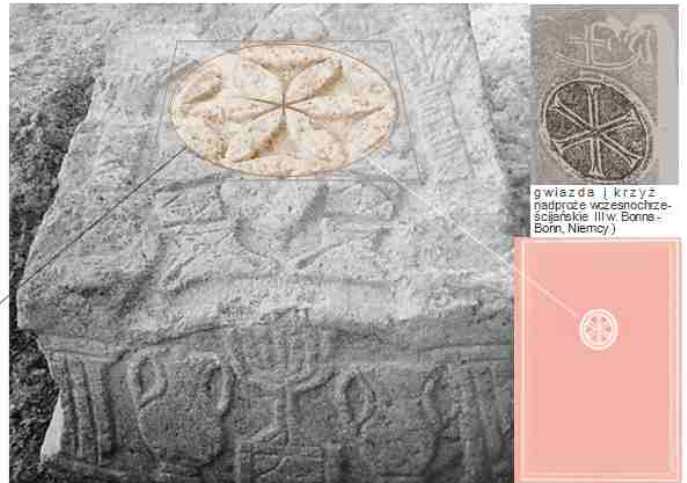
Fragmenty architektoniczne synagogi w Kafarnaum w: *Ewangelia Jezusa* - Edition du Dialogue, Paris 1984 s. 20 >

Katolickie i protestanckie wydania Nowego Testamentu bywają ilustrowane elementami dekoracji synagogalnych

Relief ze starej synagogi w Kafarnaum w: *Nowy Testament z ilustracjami* - Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne

gwiazda Jakuba w symbolice synagogalnej. W synagodze Żyd Jezusa (Jezus) przeczytał prorocтво Izajasza o Mesjaszu

gwiazda i krzyż nadproże wczesnochrześcijańskie III w. Bonne-Born, Niemcy

Stela z Magdali w. trzeci

Papieski Ewangelarz z 8 kwietnia 2006